

Τα σημερινά περίπου 500 μ. γης από τη Βραυρώνα ως την παραλία, κάποτε ήταν θάλασσα. Με την αρχαία πόλη παραλιακή. Ο δήμος που ο Κέκροπας ίδρυσε, πρέπει το αργότερο στα 508 π.Χ. να έχασε το όνομά του καθώς δεν αναφέρεται στον κατάλογο της νέας διοικητικής διαίρεσης που ο Κλεισθένης επέβαλε τη χρονιά αυτή. Παρ' όλα αυτά, ο Πausanias (2^{ος} μ.Χ. αιώνας) και ο Στράβωνας (63 π.Χ. – 23 μ.Χ.) την αναφέρουν και ο Ευριπίδης (5^{ος}

π.Χ. αιώνας) την είδε. Προφανώς ως κέντρο της μυστηριακής λατρείας της Άρτεμης, καθώς εκεί υπήρχε ο περίφημος ναός της Βραυρωνίας Αρτέμιδος.

Τα Μικρά Διονύσια ήταν για τους Αθηναίους η εισαγωγή σε μια μακριά περίοδο εορτών που διαρκούσαν σχεδόν ολόκληρη την άνοιξη. Τα είχε ιδρύσει ο μυθικός βασιλιάς Αμφικτύωνας, αυτός που λέγεται ότι έδωσε το όνομα «Αθήναι», όταν ένωσε τα χωριά της Αττικής κάτω από το σκήπτρο του. Ο Πλούταρχος τα περιγράφει ως γιορτή που εξελισσόταν σε εύθυμη πομπή με τον επικεφαλής να κρατά ένα πιθάρι με κρασί κι ένα κλαδί από κλήμα. Ακολουθούσε κάποιος που έσερνε έναν τράγο, έπειτα ένας που κουβαλούσε πανέρι με σύκα και τέλος κάποιος που σήκωνε ένα φαλλό σαν σημαιοφόρος. Η γιορτή απέκτησε μεγάλες διαστάσεις μετά τους περσικούς πολέμους και στη Βραυρώνα. Με άσεμνες εκδηλώσεις και τους άντρες να μεθοκοπούν παρέα με εταιρες. Η κεντρική διοίκηση της Αθήνας έστειλε δέκα ιεροποιούς και οι γιορτές έκλειναν με διαγωνισμό ραψωδίας.

Η Βραυρώνα όμως ήταν πολύ γνωστή για τις οργιαστικές γιορτές προς τιμή της Άρτεμης. Στα «Βραυρώνια», όλοι μεθούσαν και άρπαζαν πόρνες για να περάσουν την νύχτα μαζί τους. Η γιορτή συνδέθηκε με τα «Ταυροπόλια», τα οποία αναφέρει ο Μένανδρος στην κωμωδία του «Επιτρέποντες», όπου κάποιος παντρεμένος Χαρίσης, μεθυσμένος, άρπαξε μια κοπελιά που του συστήθηκε ως Παμφίλη και πέρασε όλη νύχτα μαζί της, για να ανακαλύψει το πρωί ότι η «ερωμένη της μιας νύχτας» δεν ήταν άλλη από τη σύζυγό του.

Τα Ταυροπόλια όμως συνδέονται με την Άρτεμη την Ταυροπόλο. Με αναγωγή του επιθέτου είτε στην Άρτεμη προς τιμή της οποίας θυσίαζαν ταύρους είτε στο ότι η θεά σκότωσε τον ταύρο που βγήκε από τη θάλασσα και δολοφόνησε τον Ιππόλυτο είτε ως θεά της πόλης Ταύροι, όπου η Ιφιγένεια βρέθηκε μετά τη ματαίωση της θυσίας της στην Αυλίδα (αν και Ταυροπόλιο ιερό της Άρτεμης υπήρχε και στην Ικαρία).

Με όλα αυτά, δεν δυσκολεύονταν να δείχνουν στην ευρύτερη περιοχή της Βραυρώνας τον

«τάφο της Ιφιγένειας» και τα λείψανα του ναού της «Ταυροπόλου» Αρτεμης που ο Ορέστης ίδρυσε μετά την περιπέτεια στους Ταύρους. Και να ισχυρίζονται ότι το επεισόδιο της «Θυσίας της Ιφιγένειας» στην Βραυρώνα έγινε.

Όπως είναι γνωστό, ο στόλος των Αχαιών είχε μαζευτεί στην Αυλίδα της Βοιωτίας αλλά για να αποπλεύσει, έπρεπε ο αρχηγός Αγαμέμνονας να θυσιάσει την κόρη του, Ιφιγένεια. Πλην, την τελευταία στιγμή, η θεά Αρτεμη αντικατέστησε την κόρη στον βωμό με ένα ελάφι. Έπειτα, η Ιφιγένεια μεταφέρθηκε στους Ταύρους (στην παραλία της Κριμαίας) κι έγινε ιέρεια της θεάς. Σύμφωνα με τη συγκλονιστική τραγωδία του Ευριπίδη «Ιφιγένεια εν Ταύροις», όσο ήταν εκεί, έφτασαν αναζητώντας την ο αδελφός της Ορέστης και ο φίλος του (και ερωτευμένος μαζί της) Πυλάδης. Βρισκόταν εκεί, ιερέας της Αρτεμης παρ' ότι ξένος, κι ο πρώην βασιλιάς Θόας της Λήμνου. Ο Ορέστης τον σκότωσε. Επειδή όμως υπήρχε η παράδοση οι ξένοι που ξέπεφταν εκεί να θυσιάζονται, οι δυο νέοι προσήχθησαν στον βωμό. Ορέστης και ιέρεια Ιφιγένεια αναγνωρίστηκαν. Επενέβη η θεά Αθηνά, γλίτωσε τα αδέρφια και τα έστειλε στη Βραυρώνα.

Οπότε οι κάτοικοι της Βραυρώνας δεν είχαν μόνο για το πού έγινε η θυσία της Ιφιγένειας αντιρρήσεις αλλά και με τι η θεά Αρτεμη αντικατέστησε την Ιφιγένεια στον βωμό: Όχι με ελάφι, έλεγαν, αλλά με αρκούδα!

Μια αρκούδα ζούσε στον ναό της Βραυρωνίας Αρτέμιδος. Παιχνιδιάρικη και καλοκάγαθη αλλά αρκούδα! Παιζοντας με ένα κορίτσι, το γρατσούνισε στο πρόσωπο. Ο αδελφός του κοριτσιού έγινε πυρ και μανία και σκότωσε την αρκούδα. Η Αρτεμη ομοίως έγινε πυρ και μανία κι έστειλε στην περιοχή αρρώστια που θέριζε τους κατοίκους. Για να την εξευμενίσουν, οι Αθηναίοι καθιέρωσαν καινούριες γιορτές: Όλα τα κορίτσια από πέντε ως δέκα χρόνων, έπρεπε να «αρκτεύουν» στην Αρτεμη. Έβαζαν φορεσιά στο χρώμα του κρόκου, μιμούνταν την αρκούδα κι ακολουθούσαν πομπή ως κανηφόροι. Αφιέρωναν τα κορίτσια στον ναό και τα ονόμαζαν «άρκτους» (προτομές και αγάλματα «άρκτων» έχουν βρεθεί στη Βραυρώνα). Θυμίζουμε ότι την Καλλιστώ που, παρά τον όρκο της ότι θα μείνει παρθένα, έγινε ερωμένη του Δία, η Αρτεμη την μεταμόρφωσε σε αρκούδα.

Υπήρχε όμως κι άλλη γιορτή, «αρκτεία», για γυναίκες. Οργιαστική και μυστηριακή κι αυτή. Ο Ηρόδοτος αναφέρει την παράδοση ότι Πελασγοί από τη Λήμνο επέπεσαν στις Αθηναίες την ώρα της γιορτής κι άρπαξαν κάμποσες, τις οποίες μετέφεραν στη Λήμνο. Όταν με χρόνους και καιρούς ο Αθηναίος στρατηγός Μιλτιάδης κυρίευσε τη Λήμνο, είπε ότι το έκανε για να εκδικηθεί την αρπαγή!

Με όλα αυτά όμως, στη Βραυρώνα, οι εκδηλώσεις της λατρείας της Άρτεμης είχαν για τα καλά μπερδευτεί με τη λατρεία του Διονύσου. Κι ας ήταν η Άρτεμη παρθένα θεά.

(τελευταία επεξεργασία, 24 Δεκεμβρίου 2020)